

ĎÁBLÍK

Elektronický zpravodaj pro členy a přátele Cally • Číslo 239 • Vychází 28. listopadu 2023

Milí čtenáři,

pokud bydlíte v Českých Budějovicích, možná jste zaregistrovali, že na levém břehu Vltavy se chystají dalekosáhlé změny, a proto vznikla územní studie. Tedy dokument, v němž architekti popisují, jak by území mohlo v budoucnu vypadat, a který slouží jako podklad pro územní plán. Radnice dokonce vyhlásila tzv. veřejnou konzultaci, během níž se občané mohli k územní studii vyjádřit.

Anebo jste možná nezaregistrovali vůbec nic. Třeba já se o veřejné konzultaci dozvěděl dva dny před termínem připomínkování. Radnice se totiž úplně nepřetřhla, aby občany o veřejné konzultaci informovala. Přesněji řečeno informaci vyvěsila na městský web a tím veškeré snahy skončily. Calla svoje připomínky poslat stihla, spousta aktivních lidí ale o veřejné – neveřejné konzultaci nic netušila. Nevěděly o ní územní komise ani budějovické vědecké týmy, které se městskému prostředí dlouhodobě věnují, někteří městští zastupitelé se o ní dozvídali přes Facebook.

Zákon u územních studií veřejnou konzultaci nevyžaduje a v tomto ohledu radnice nic neporušila. Zkuste ale porovnat komunikační ofenzívu a mediální explozi, která nedávno provázela otevření hospody a dvou volejbalových hřišť na témže vltavském břehu. Jde o změnu, která by výrazně změnila tvář města na desítky let dopředu, která znamená výstavbu desítek nových domů (včetně nové sportovní haly), zalévání trávníků betonem, kácení stromů. Nepochybně obsahuje i pozitivní záměry, třeba zprůchodnění areálu Výstaviště. Veřejná diskuse o tak rozsáhlých změnách však dosud v podstatě neprobíhá a většina Budějovičáků o nich nemá ani páru.

Vydal jsem se na listopadové zasedání zastupitelstva, abych v rámci diskuse s občany upozornil na informační vakuum, které veřejnou konzultaci provázelo. Za vedení města odpovídal převážně Martin Kuba ve dvojjediné roli hejtmana a městského radního, jenž nedostatečnou komunikaci kategoricky odmítl. Mimo jiné pravil, že zákon byl dodržen, město komunikuje nadstandardně, neb sportovní halu představilo médiím za přítomnosti premiéra, a že žádná hodnotná zeleň nezanikne. Radní Lubomír Bureš pak vysvětlil, že dnešní budovy už se staví docela jinak, mají zelené střechy a skvěle hospodaří s vodou, takže je vlastně jen dobře, když tam místo trávníků vyrostou baráky. Každopádně zajímavé informace, ovšem z většiny se míjející s mou připomínkou.

Podoba měst prostě nemá vznikat pouze v hlavách a kancelářích architektů a politiků. Vyjádřit se mohou všichni občané a radnice by je měly aktivně oslovovat a usnadňovat jim cestu k informacím i připomínkám. Nakonec i v Budějovicích máme z nedávné doby pozitivní příklad – tvorbu Adaptační strategie na změnu klimatu, která však zřejmě zůstala v šuplíku, neboť v levobřežní územní studii o ní není ani zmínka. Budějovice se v otevřeném přístupu zasekly v půli cesty. Vyhlásily veřejnou konzultaci, ale zapoměly na ni pozvat veřejnost. Pokud by však byla na straně města vůle, máme v Budějovicích čas to všichni společně napravit.

Jiří Řehounek

V OBSAHU TAKÉ NAJDETE

Nedej se nedáme str.4-5

Kteří ptáci zimují v Česku v blízkosti lidí? Odpoví šestý ročník Ptačí hodinky 5.–7. ledna 2024 str. 11-12

Příplatek za obnovitelné zdroje brzy skončí, nahradí ho platba za nové reaktory. Ta ale tak rychle nezmizí

Poslanci při jednání o novele zákona o urychlení výstavby dopravní infrastruktury odsouhlasili nesouvisající [přílepek poslance Ivana Adamce \(ODS\)](#) na finanční podporu nových jaderných reaktorů cestou rozdílové ceny (Contract for Difference). Ten má zajistit jejich uplatnění na trhu způsobem, že na jejich drahou elektřinu mají spotřebitelé doplácet ještě dlouhá desetiletí. K návrhu chybí jakékoliv ekonomické analýzy, které by doložily, že poplatek nebude ve skutečnosti mnohem vyšší než dnes tolik diskutovaný příplatek za obnovitelné zdroje, jehož větší část z faktur zmizí do roku 2030.

Návrh cestou rozsáhlé novely zákona č. 367/2021 Sb., o opatřeních k přechodu České republiky k nízkouhlíkové energetice dává vládě možnost vedle stávající smlouvy o výkupu elektřiny z nového jaderného zdroje uzavřít s investorem nový způsob veřejné finanční podpory cestou smlouvy o vyrovnávacím režimu. Má být stanovena vyrovnávací cena, která investorovi zajistí pokrytí veškerých nákladů, včetně těch budoucích na likvidaci, všech rizik a přinese přiměřený zisk. Rozdíl mezi cenou, za kterou prodá investor elektřinu na trhu, bude-li nižší, a stanovenou vyrovnávací cenou má doplatit výrobci Operátor trhu s elektřinou a tyto poplatky promítne do regulované ceny elektřiny spotřebitelům. V opačném případě, který se spíše nedá předpokládat, zaplatí rozdíl výrobce na zvláštní účet a o tuto částku by se měly snížit platby spotřebitelů. Smlouva má být uzavřena nejméně na dobu 30 let s možností jejího prodloužení o 10 let, a to i opakovaně.

Se stejnou podporou rozdílové ceny staví nyní společnost EDF jadernou elektrárnu Hinkley Point C se dvěma reaktory EPR. Podle [smlouvy mezi EDF a britskou vládou](#) má produkce elektrárny garantovanou cenu elektřiny na úrovni 106 eur/MWh po dobu 35 let. Částka je uvedena v cenách roku 2012, reálná cena závisí na vývoji inflace. Kdyby nové reaktory začaly dodávat elektřinu již letos, byla by ve výši 144 eur/MWh.

Celý návrh na rozšíření možnosti finanční podpory investorů nových reaktorů na úkor spotřebitelů elektřiny měl projít standardním projednáním ve vládě, měl mít předloženy dopadové

analýzy a měl rovněž projít kontrolou ze strany Legislativní rady vlády. Nic takového se v rozporu s jednacím řádem Poslanecké sněmovny i s programovým prohlášením vlády nestalo. Způsob přípravy a projednání pozměňovacích návrhů k novele liniového zákona [kritizují i experti Síť k ochraně demokracie](#), kteří jej považují jednoznačně za netransparentní a nedemokratický.

Edvard Sequens, energetický konzultant sdružení Calla, řekl: *“Pokud projde plán české vlády na stavbu čtyř velkých reaktorů a flotily menších s veřejnou finanční podporou, budou se jevit debaty o dnešním poplatku za obnovitelné zdroje a zdražování účtů spotřebitelů za elektřinu poněkud úsměvně. Dopad bude výrazně vyšší a na dlouhé desítky let. Politici prostě chtějí jádro za každou cenu.”*

Edvard Sequens

Modulární reaktor NuScale přišel o pilotní projekt

Společnost NuScale Power Corporation, která se snaží uvést na trh stejnojmenný modulární reaktor, oznámila 8. listopadu ukončení spolupráce, která měla vést k výstavbě pilotního projektu se šesti reaktory. Na ukončení projektu se NuScale dohodla s konsorciem padesáti městských energetických společností s názvem UAMPS (Utah Associated Municipal Power Systems), které podle původního záměru mělo být hlavním investorem pilotního projektu. UAMPS se nepodařilo získat dostatečné prostředky, které by umožnily pilotní projekt uskutečnit. Oba subjekty ve spolupráci s federálním ministerstvem energetiky, které na pilotní projekt poskytlo dotaci, podnikají kroky k jeho ukončení.

Již v lednu byl oznámen nárůst stavebních nákladů způsobený především inflací a zdražením klíčových materiálů. Cena projektu se šesti reaktory NuScale (každý o výkonu 77 MW) se dostala na 9,3 miliardy dolarů včetně finančních nákladů, přičemž 4,2 miliardy dolarů měla být pokryta z dotace federálního ministerstva energetiky na pilotní projekt. V přepočtu na jeden kilowatt se odhadované náklady dostaly zhruba o 40 % výše než u prodražené elektrárny Vogtle ve státě Georgia.

NuScale dosud jako jediný z vyvíjených malých modulárních reaktorů splňoval základní podmínky pro uvedení na trh – posouzení jaderného dozoru, spolupráci se zkušenou inženýrskou společností a investora pro pilotní projekt. Po ukončení spolupráce s UAMPS musí NuScale investora do pilotního projektu opět hledat.

Na nejistou budoucnost projektu v Utahu nedávno upozornil profesor Stephen Thomase ve studii „Perspektivy malých modulárních reaktorů v České republice“, kterou vydala pražská kancelář Heinrich-Böll-Stiftung ve spolupráci s Callou a Hnutím DUHA. Zmiňuje v ní i další rizika spojená s modulárním reaktorem NuScale, který patří mezi sedm technologií, o jejichž využití v České republice uvažuje firma ČEZ.

Více informací: <https://www.nuscalepower.com/en/news/press-releases/2023/uamps-and-nuscale-power-agree-to-terminate-the-carbon-free-power-project>

Karel Polanecký pro Temelín.cz

Zákon o úložišti prošel Sněmovnou – poslanci odmítli podpořit obce i zapojení Parlamentu

Poslanecká sněmovna Parlamentu schválila zákon o řízeních souvisejících s hlubinným úložištěm vysoce radioaktivního odpadu. Poslanci odmítli návrhy Kláry Kocmanové (Piráti) a Víta Kaňkovského (KDU-ČSL) i návrh Radka Kotena (SPD) na posílení postavení dotčených obcí při rozhodování o úložišti, které jim politici slibují dlouhé roky. Platforma proti hlubinnému úložišti, která nyní sdružuje 56 měst, obcí i spolků takový krok vnímá velmi negativně. Nepomůže řešit dnešní konfliktní stav mezi státem a obecními samosprávami při hledání a povolování tak výjimečné stavby, kterou konečné úložiště je. Z vládního návrhu zákona rovněž poslanci na návrh Ivana Adamce (ODS) vyškrtli spolurozhodující roli Parlamentu, kterou starostům osobně slíbil ministr průmyslu Jozef Síkela.

Jestliže je pro Správu úložišť radioaktivních odpadů a mnohé další <http://www.nechcemeuloziste.cz/cs/dokumenty/odborne-studie/pravni-analyza-navrhu-zakona-o-hlubinnem-ulozisti.html> inspirací Finsko, které již hlubinné úložiště staví, pak se lze poučit i ve finské legislativě, která respektuje názor dotčených obcí při rozhodování o finální lokalitě. Takové řešení by neznamenalablokování stavby, jak je někdy mylně interpretováno, ale postavilo by obce na partnerskou vyjednávací pozici se státem. A je to také Finsko, kde o hlubinném úložišti rovněž rozhoduje Parlament.

Michael Forman, mluvčí Platformy proti hlubinnému úložišti řekl: „*Jsme velmi zklamáni přístupem většiny poslanců k zákonu o úložišti, kteří nepodpořili slíbené posílení práv obcí při rozhodování o této stavbě. Starostové obcí se nebojí zodpovědnosti podílet se na takovémto rozhodování. Pokud v této podobě projde zákon i Senátem, budou obce na svém území bránit vybudování úložiště povolované tímto způsobem za využití všech dostupných prostředků. Vyškrtnutí kompromisní varianty zapojení souhlasu parlamentu považují za vítězství technokratického přístupu rozhodování státu vůči občanům.*“

Tisková zpráva Platformy proti hlubinnému úložišti

Nedej se nedáme

Nevládní organizace iniciovaly vznik petice s názvem „Nedej se nedáme“, která si klade za cíl podpořit jediný televizní pořad, který se v ČR systematicky věnuje ochraně přírody a životního prostředí. Co petice požaduje:

1. Aby se na obrazovky vrátil pořad Nedej se! alespoň v rozsahu, v jakém byl do konce roku 2022.

Do konce roku 2022 zahrnovalo Nedej se! tři týdenní pořady v rámci uceleného bloku v rozsahu 52 minut (Nedej se PLUS, Nedej se dokument, Občanské noviny). V roce 2023 byl pořad významně bez náhrady “ořezán”. Zcela zmizel dokumentární blok, který nadčasově rozšiřoval témata nad rámec aktuálních kauz. Premiérové díly Občanských novin jsou sníženy na polovinu a druhou polovinu tvoří jen reprízy z minulých let. Enviropublicistika tak přišla o více než 50 % vysílacího času. Výše uvedené změny vnímáme jako zcela nelogický zásah do vysílání témat, jejichž význam nabírá na síle a palčivosti, ale zastoupení je v porovnání s ekonomickými a politickými tématy téměř okrajové.

2. Aby byl pořad Nedej se! vysílán ve vhodné, divácky atraktivním a hlavně ustáleném čase.

Jako pravidelní diváci pořadu nechápeme programový přístup České televize ve vztahu k pořadu Nedej se! a cítíme z něj jistý despekt. Vysílací čas pořadu je nevhodný a nestálý. Aktuálně jsou premiéry pořadu vysílány v neděli okolo poledne, reprízy pak v úterý kolem poledne a ve středu brzy ráno. Nejednou se stalo, že pořad z nějakého důvodu byl z vysílacího času zcela vyřazen (například kvůli sportu). V některých případech dokonce zasahuje do vysílacího času nejsledovanějšího diskuzního pořadu České televize, Otázek Václava Moravce.

3. Aby environmentální témata dostala ve vysílání obecně více prostoru.

V České televizi neexistuje jiný pořad, který by se systematicky a zodpovědně věnoval ochraně životního

prostředí a občanské angažovanosti. Přitom v době globálních klimatických změn a dramatického úbytku biodiverzity je žádoucí, aby se Česká televize životnímu prostředí věnovala častěji a podrobněji, např. v bloku ve zpravodajství, v diskusních pořadech, v reklamních blocích apod.

K petici můžete svůj podpis připojit na speciální webové stránce <https://nedejsenedame.cz/>, podpis je pak zapotřebí potvrdit z e-mailu. Petice má také vlastní profil na Facebooku.

A proč se Calla rozhodla petici podpořit i v jejím petičním výboru? Pořad Nedej se! jako jediný systematicky mapuje problematiku ochrany přírody a životního prostředí a dává prostor nejen názorům nevládních organizací, včetně malých místních spolků a občanských iniciativ, ale i odborníků, obcí nebo jednotlivých občanů. Zvedá témata, která se v médiích téměř neřeší. V poslední době bych zmínil třeba problematiku zhoršujícího se stavu povrchových vod, zaboru zemědělské půdy, zastavování krajiny, tvrdé turistiky v přírodně cenných oblastech, světelného smogu nebo důležitosti 'amatérského' výzkumu hmyzu. Proto si zaslouží naši podporu.

Jiří Řehounek

Změna liniového zákona – další omezení ochrany životního prostředí, o práva přijdou vlastníci nemovitostí a obce

V rámci transpoziční novely liniového zákona byly v Poslanecké sněmovně přijaty návrhy, které zásadním způsobem mění pravidla ochrany životního prostředí. Návrhy neprošly standardním projednáním ve vládě, ani kontrolou ze strany Legislativní rady vlády, ačkoli šlo o návrhy obsahově zásadní a rozsáhlé. Zelený kruh marně apeloval na poslance a poslankyně, aby v rámci novely liniového zákona neschvalovali návrhy, které významně oslabí ochranu životního prostředí a s předloženým zákonem věcně nesouvisí. Nyní se se zákonem musí vyrovnat Senát.

! Návrh hospodářského výboru zavádí privilegované právní režimy pro stanovení dobývacích prostorů, povolování těžby a vyvlastňování nemovitostí ve prospěch těžby. Účelem je zrychlení a usnadnění těchto správních řízení a významné omezení procesní ochrany práv vlastníků, obcí i dotčené veřejnosti na jedné straně a veřejných zájmů chráněných zvláštními zákony na druhé straně.

Expert na právo životního prostředí a advokát specializující se na spory v ochraně přírody a krajiny Petr Svoboda k tomu uvádí „*Formou věcně nesouvisejícího přílepku dojde k zásadní změně v zákonné úpravě těžby v oblasti vyvlastňování, omezení vlastnických práv k nemovitostem, práv obcí i ochrany veřejných zájmů. Vyvlastňovací účel ve prospěch těžby je krajním zásahem a neměl by proběhnout bez řádného projednání v souladu s legislativními pravidly vlády. Způsob vymezování jednotlivých „ložisek strategických nerostů“ formou nařízení*

vlády a bez jakékoli úpravy řízení s dotčenými osobami, zejména s dotčenými vlastníky nemovitostí a obcemi, je v rozporu s čl. 78 Ústavy ČR a čl. 36 odst.1 a 2 Listiny základních práv a svobod.“

! Součástí novely je významné omezení kompetencí České inspekce životního prostředí. ČIŽP podle návrhu

přestane patřit mezi dotčené orgány v případě procesu EIA. ČIŽP se ročně vyjádří cca k 700 případům posuzování vlivů na životní prostředí. Při zapojení využívá své specifické znalosti místa, kde má být záměr realizován, neboť vyjádření zajišťují oblastní inspektoráty. Petra Kolínská ze Zeleného kruhu k tomu uvádí: „ČIŽP může rozsah zapojení do procesu EIA, s ohledem na dočasná úsporná opatření, omezit svým interním rozhodnutím, není potřeba kvůli tomu měnit zákon. V případě schválení návrhu dojde nejen ke ztrátě odborného vkladu ČIŽP, ale především investor ztratí možnost konzultovat s ČIŽP svůj záměr před podáním žádosti, resp. získat předběžnou informaci o požadavcích na údaje a podklady potřebné jak v procesu EIA, tak v řízení navazujícím.“

Další návrh ohledně ČIŽP přináší úpravu v zákoně o ochraně přírody a krajiny, a to odejmutím kompetence ke kontrole, vedení správních řízení a přestupkových řízení s fyzickými osobami nepodnikajícími. V důvodové zprávě je odkaz na duplicitu v kompetencích s jinými orgány veřejné správy. Jiří Dlouhý ze Společnosti pro trvale udržitelný život k tomu uvádí: „K zefektivnění činnosti ČIŽP toto okleštění pravomocí nepovede, protože na začátku případu není jasné, jaké osoby v jakém právním postavení jsou za hrozící či proběhlé protiprávní jednání odpovědné a ČIŽP bude nucena stejně šetření zahájit. V případě zásahů v lesích bude navíc ČIŽP část kompetencí mít podle lesního zákona a část nikoli, protože o ně tímto pozměňovacím návrhem přijde. Tzv. zefektivnění bude tedy probíhat tak, že podle jednoho zákona Inspekce případ vyřeší a řešení podle druhého zákona předá obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností. Obecní úřady navíc nemají žádnou zkušenost s komplikovanými případy a odbornost ČIŽP nebudou umět nahradit.“

! Za ohrožení zájmů životního prostředí považuje Zelený kruh také návrh svěřující Ministerstvu dopravy kompetenci pořádit dílčí územní rozvojový plán. Podle důvodové zprávy má: „přijetí územního rozvojového plánu pouze pro část území, resp. pouze pro některé významné stavby dopravní infrastruktury, za cíl zjednodušit a zefektivnit přípravu a povolování významných dopravních záměrů, typicky vysokorychlostních tratí.“ Zelený kruh upozornil, že koncept „dílčího rozvojového plánu“ je v rozporu s ideou „územního rozvojového plánu“ jako takového. Územní rozvojový plán má být celostátním plánovacím aktem, který vymezuje stěžejní celostátní záměry dopravní a technické infrastruktury a posuzuje je komplexně a ve všech potřebných souvislostech. Dílčí plán legalizuje salámovou metodu a znemožňuje posoudit kumulativní vliv záměrů a najít pro dané území vyvážené řešení.

! Omezení práv vlastníků nemovitostí, dotčených orgánů, obcí a veřejnosti přináší návrh na zásadní zjednodušení povolování staveb pro energetickou bezpečnost týkající se jaderných elektráren, přičemž jejich okruh je potenciálně velmi široký a v případě dopravních staveb, energetických sítí a dalších mohou být i stovky kilometrů vzdálené od reaktoru. Velmi problematické je zrušení možnosti odvolání. Odvolací orgán tak přijde o možnost opravit případné vady prvostupňového rozhodnutí. Přesun rozhodování, které přísluší správním orgánům, na soudy, zvyšuje pravděpodobnost zrušení přijatého správního rozhodnutí soudem, což v důsledku povolování neurychlí. Edvard Sequens ze sdružení Calla k tomu uvádí: „Poslanci hodlají dále zjednodušovat povolování všeho, co se týká jaderné energetiky. Kde však mají dluhy, to je komplikované povolování mnohem jednodušších obnovitelných zdrojů energie, například sedm let na povolení větrné elektrárny je nesmyslně dlouhá doba.“

! S liniovým zákonem vůbec nespojuje řada přílepků v oblasti energetiky, které prosadil Ivan Adamec z ODS. Jeho návrh na zavedení mechanismu rozdílové ceny (Contract for Difference) pro stavby jaderných reaktorů předložený bez dopadových ekonomických analýz se může výrazně promítnout do ceny elektřiny pro domácnosti a přinese závazky pro státní pokladnu. Spotřebitelé elektřiny i daňoví poplatníci budou totiž minimálně dalších 30 let platit ČEZu rozdíl mezi vysokou cenou z jaderné elektrárny a nižší cenou na trhu.

Podle tiskové zprávy Zeleného kruhu

Evropský parlament odmítl snahy o omezování pesticidů.

Agrochemický byznys může slavit

Většina europoslanců a europoslankyň překvapivě shodila ze stolu návrh Evropské komise o snižování pesticidů, tzv. nařízení o udržitelném používání prostředků na ochranu rostlin. A to i přesto, že jej minulý měsíc Výbor pro životní prostředí podpořil. Europoslanci se tak postavili proti tisícům vědců a milionu občanů a naopak ustoupili tlaku agrochemického byznysu. Strategie Farm to Fork (Od zemědělce ke spotřebiteli), jejíž mělo být nařízení součástí, tak definitivně selhala.

Legislativa měla být klíčovým prvkem pro zvrácení současných negativních vlivů zemědělství na přírodu i zdraví lidí. Měla nahradit neúčinnou směrnici z roku 2009, která kvůli nevymahatelnosti selhala. Legislativa měla závazně stanovit evropské i národní cíle pro omezování pesticidů, zajistit lepší ochranu citlivých oblastí, jako jsou parky, hřiště nebo ekologicky cenné oblasti, a zajistit vymáhání pravidel tzv. integrované ochrany rostlin, která se zaměřuje na prevenci a užívání pesticidů schvaluje až jako poslední možnost. Souhrnným evropským cílem je omezit používání pesticidů a jejich rizik o 50 % do roku 2030. Podobný cíl (omezení rizik vyplývajících z používání pesticidů o 50 % do 2030) byl také přijat na COP 15 v Montrealu v rámci dohody o snaze zastavit úbytek biodiverzity, vůči které se parlament nyní postavil.

Situaci okolo nařízení lze porovnat s politickou situací okolo tzv. zákona o obnově přírody, který evropským parlamentem po podobně silném tlaku konzervativních a krajně pravicových frakcí prošel jen těsně, ale nakonec se oslabenou podobu zákona podařilo dojednat. V průběhu včerejšího hlasování byl skrze pozměňovací návrhy podporované stranami na pravicové straně spektra návrh natolik oslaben, že pro něj jako bezcenný v závěrečném hlasování nehlasovala ani frakce Zelených.

Na obranu nového nařízení (a tzv. zákona o obnově přírody) se [ve společném stanovisku](#) postavilo šesti tisíc vědců, kteří napsali: *“Odpůrci těchto nových předpisů tvrdí, že budou mít negativní dopad na zemědělství, rybolov a celou společnost, a naznačují, že ohrozí potravinovou bezpečnost a zlikvidují pracovní místa. Tato tvrzení nejenže postrádají vědecké důkazy, ale dokonce jsou s nimi v rozporu.”* To potvrdila i opakovaná hodnocení dopadů Evropské komise. Evropskou občanskou iniciativu [“Zachraňme včely a farmáře”](#), volající po podpoře zemědělců v postupném omezení umělých pesticidů, podepsalo 1,1 milionu lidí.

Spotřeba pesticidů v ČR sice po dosažení vrcholu v roce 2012 klesala, avšak poslední dva roky se pokles v podstatě zastavil. Pesticidy a jejich metabolity se přitom hojně objevují v českých půdách, ve vodách i v potravinách. Není výjimkou, že se například ve vodách nacházejí pesticidy v nadlimitních koncentracích, nejčastěji jsou ovšem nalézány podlimitní koncentrace řady látek, tvořících tak mix s neznámými účinky.

Martin Rexa, koordinátor zemědělské kampaně Tohle žeru Hnutí DUHA, řekl: *„Hlasování Evropského parlamentu je obrovské zklamání. Agrochemickému byznysu se opět podařilo eliminovat snahy o omezování pesticidů a bude z toho profitovat jen on. Poškozenými budou všichni ostatní - obyvatelé, kteří budou dále jedovaté pesticidy konzumovat v potravinách, včely, motýli a další živočichové, kteří budou dále v intenzivně obhospodařované krajině trpět, znečištěná voda, degradující půda - ale i samotní zemědělci. Evropská demokracie také utrpěla, protože zákonodárci ignorovali silný hlas více než milionu občanů, kteří žádají o jasné kroky. Dočkali se výsměchu.”*

Tisková zpráva Hnutí DUHA

Češi prodávali nejtoxičtější hračku na světě! Toxickým látkám z plastů se však nedokáží bránit nikde

Při recyklaci plastů z elektroodpadu se toxické příměsi z plastů přenášejí do nových produktů vyrobených z recyklovaného materiálu. Ukazuje to nová studie, zkoumající vlastnosti dětských hraček a spotřebních předmětů vyrobených z recyklátů z elektroodpadu. Publikoval ji prestižní časopis Environment International a podíleli se na ní i čeští autoři a autorky.

Autoři studie [“Global survey of dioxin- and thyroid hormone-like activities in consumer products and toys”](#) objevili v těchto produktech, vyrobených z recyklovaných plastů z elektroodpadu (tzv. černých plastů), toxické látky. A to včetně těch, které byly celosvětově zakázány. Hračky byly zakoupeny v 26 zemích v Africe, Asii, Evropě a Americe.

Studie hodnotila hladiny několika chemických látek. Jednou z nich je tetrabrombisfenol A (TBBPA), chemická látka narušující endokrinní systém. Látka má vliv na fungování hormonů štítné žlázy a je spojena s rakovinou a poškozením reprodukce. Vysoké hladiny TBBPA byly nalezeny ve většině spotřebních výrobků a hraček z černého plastu, což naznačuje, že výrobky by mohly vystavit děti této toxické látce

Šokující zjištění

Další testovanou látkou v recyklovaných plastových hračkách a dalších produktech byly vysoce toxické bromované dioxiny (PBDD/F, dále jen dioxiny). Ty se vyskytují jako nečistoty při výrobě bromovaných zpomalovačů hoření (BFR), což jsou chemické látky, které se často přidávají do plastů v elektronice za účelem zajištění odolnosti proti ohni.

Studie zjistila, že průměrná hladina dioxinů nalezená ve 24 hračkách překračuje navrhované bezpečnostní normy EU pro tolerovatelný denní příjem dioxinů a podobných sloučenin, díky typickému chování malých dětí, které hračky vkládají do úst.

Studie také zjistila, že úroveň dioxinů v hračkách a dalších produktech byla nad navrhovanými úrovněmi pro podobné chemické látky v toxických odpadech. Hladiny dioxinů nalezené v některých hračkách a jiných výrobcích byly podobné koncentracím zjištěným v některých nebezpečných odpadech, včetně vysoce toxického popela ze spalování odpadu.

Dioxiny patří k nejtoxičtějším známým látkám a je známo, že jsou škodlivé pro zdraví dětí, mimo jiné tím, že narušují neurologický vývoj a funkci hormonů štítné žlázy.

„Naše studie simuluje skutečný dopad výrobků z plastu recyklovaného z elektronického odpadu na lidské buňky analýzou toxických aktivit narušujících hormony. Byli jsme šokováni, když jsme zjistili, že děti mohou být vystaveny značnému množství vysoce toxických látek z recyklovaných plastových hraček,“ řekl doktor Peter Behnisch z [amsterdamské laboratoře BioDetection Systems](#), jeden z hlavních autorů studie.

Recyklace plastů a toxické látky v recyklovaných plastových výrobcích jsou jedním z velkých témat, o kterých se diskutuje v rámci celé Evropy. Toxické látky, které se do plastů přidávají totiž podle této, a četných jiných studií, dělají z plastů materiál, který je neslučitelný s principy oběhového hospodářství.

"Současná situace umožňuje plastům otrávit oběhové hospodářství." řekla Semia Gharbi, předsedkyně Asociace de l'Education Environnementale pour les Futures

Générations (AEEFG) v Tunisku a spoluautorka studie a dodala,

Hračka prodávaná v Česku je nejtoxičtější na světě

Do studie byly zařazeny také tři vzorky prodávané v Česku. Hrací kostka s obrázkem krtka měla nejvyšší dioxinovou aktivitu zjištěnou pomocí bioassay analýzy DR CALUX a dva ze vzorků, tato hračka, a ještě rukojeť vidličky, měly hladiny bromovaných dioxinů nad 1000 pg TEQ/g. Tato koncentrace je srovnatelná s navrženým limitem pro definici nebezpečných odpadů s obsahem perzistentních organických látek (POPs) v rámci Basilejské a Stockholmské úmluvy. Jen typickým vkládáním analyzované hračky do úst by roční dítě překročilo několikanásobně tolerovatelný denní příjem dioxinů (0,25 pg WHO-TEQ/kg tělesné hmotnosti).

„Pro děti to není přijatelné riziko. Kostka označená před časem médií jako [nejtoxičtější hračka](#) v Česku se nyní v této studii ukázala jako nejtoxičtější i z celosvětového souboru hraček,“ uvedla spoluautorka studie Karolína Brabcová z Arniky.

Arnika chce přísnější úmluvu o plastech

Zjištění studie jsou zásadní pro návrh nové mezinárodní úmluvy o plastech, která bude projednána na třetím zasedání Mezinárodního vyjednávacího výboru v Nairobi plánovaném na 13. – 19. listopadu 2023.

Zástupce spolku Arnika Jindřich Petrlík zdůrazňuje potřebu zabývat se na něm chemickými látkami v plastech v nové globální úmluvě o plastech a vyhnout se takové formulaci, která se zaměří pouze na objem vyprodukovaného plastového odpadu.

„Současné limity pro kontrolu toxických halogenovaných sloučenin v plastech umožňují vyrábět hračky a další spotřební výrobky s toxickými zpomalovači hoření (doprovázenými dioxiny a chemickými látkami narušujícími endokrinní systém jako vedlejšími produkty). Na základě naší studie požadujeme přísnější limity a lepší kontrolu všech toxických látek v recyklovaných plastech, na úrovni odpovídající nejnovějším vědeckým poznatkům,“ shrnul Petrlík, který je také jeden ze spoluautorů studie.

Tisková zpráva Arniky

VYŠLO

Nová studie podává ucelený pohled na dopady spalování odpadů na životní prostředí i lidské zdraví

Studie "Spalovny odpadů a životní prostředí" přináší důležitá data pro veřejnou diskuzi a rozhodování v oblasti nakládání s odpady a zdůrazňuje nutnost nahradit skládky spíše předcházením vzniku odpadů a jejich recyklací než spalováním. Studie dokumentuje, jak v České republice vzniká nadkapacita zařízení pro energetické využití odpadů, která může vyústit až v potřebu dovozu odpadů ze zahraničí. Varuje také před podceňováním toxicity popela a popílků, které po spálení odpadů vznikají.

Její autoři, Nikola Jelínek, Jindřich Petrlík a Sarah Ožanová z organizace Arnika, zdůrazňují, že spalování odpadů je zastaralý a neudržitelný způsob nakládání s odpady, který způsobuje vážné škody životnímu prostředí, lidskému zdraví a globálnímu ekosystému. Především spalování plastových odpadů bude do roku 2050 větším zdrojem emisí oxidu uhličitého než spalovací procesy fosilních paliv, což má negativní dopad na klimatickou změnu.

Spalovny odpadů jsou také zdrojem dalších chemických látek a plastů, které se v přírodě nerozkládají a způsobují překročení planetárních mezí, co se týče chemického znečištění. Jde především o mikroplasty (z popela a popílků), dioxiny, perfluorované a polyfluorované sloučeniny a další látky, které se téměř nerozkládají a jsou nebezpečné pro lidské zdraví i další živé organismy.

Studie také vyvrací mýtus, že emise ze spaloven jsou pod kontrolou. *“Toto tvrzení se opírá o měření těch nejnebezpečnějších látek v emisích během pouhých dvou dní v roce. Takto si kontrolu nepředstavujeme,”* komentovala to jedna z autorek studie, Nikola Jelínek.

“Na analýze provozovaných zařízení na energetické využití odpadů jsme zdokumentovali, že většinou nedokážou ekonomicky fungovat bez dotací z veřejných zdrojů. I známá spalovna Amager Bakke v Kodani je spíše ekonomickou zátěží, a navíc likviduje cenné zdroje fosforu v odpadech,” shrnul Jindřich Petrlík jednu z důležitých kapitol studie zaměřenou na ekonomiku spaloven. Investice do spalování odpadů nejsou zpravidla dobře zhodnoceny, protože spalováním odpadu ztrácíme cenné suroviny, které mohly být recyklovány nebo znovu využity. Spalovny odpadů soutěží s recyklačními zařízeními o stejné finanční prostředky a suroviny. To vede ke ztrátě potenciálu pro udržitelné hospodaření s odpady a zachování surovin v rámci cirkulární ekonomiky.

Autoři studie považují za nejvhodnější alternativu nakládání s odpady prevenci vzniku odpadů, jejich třídění a recyklaci, včetně kompostování bioodpadů. Pro komunální odpady je vhodným řešením systém "zero waste".

Celou studii si můžete stáhnout zde: <https://arnika.org/spalovny-a-zivotni-prostredi>

Tisková zpráva Arniky

MALÝ OPRAVNÍK BIOLOGICKÝCH OMYLŮ

Podzimní invaze

S podzimem se vzedmula další vlna invazních sluněček východních a vroubenek amerických, pronikajících do českých domácností. A vlnu nepůvodního hmyzu doprovází jako obvykle ještě mohutnější vlna článků a návodů, že je to strašné a jak tomu zamezit.

Veřejné rozhořčení na tím, co si ten vetřelecký hmyz dovoluje, přitom provázejí různé omyly. Běžně se třeba objevuje název „beruška asijská“, který se tváří takřka vědecky, přestože rod beruška patří mezi korýše. Doporučuji proto raději „asijskou berušku“, když už nechcete napsat oficiální jméno sluněčka východního. Vroubenka americká zase bývá označována za brouka, přestože patří mezi ploštice (tedy dnes do řádu polokřídílí).

V jedné věci se však musím invazních hmyzáků zastat. Když se za mého dětství plnily okenní rámy sluněčky dvoutečnými a původními druhy ploštic, nadávali na ně Češi úplně stejně.

Jiří Řehounek

Kteří ptáci zimují v Česku v blízkosti lidí? Odpoví šestý ročník Ptačí hodinky 5.–7. ledna 2024

Česká společnost ornitologická (ČSO) organizuje 5.–7. ledna 2024 již šestý ročník Ptačí hodinky – zimního sčítání ptáků pro širokou veřejnost. Minulého ročníku se zúčastnilo 28 tisíc lidí, kteří pozorovali přes 517 tisíc ptáků. Nejčastěji pozorovanými druhy ve všech předchozích ročnících byly sýkory koňadry, sýkory modřinky, oba druhy vrabců, kosi černí a hrdličky zahradní. S čím dál teplejšími zimami ovšem v Česku zimují i druhy, které dříve odlétaly na zimoviště do Středomoří. Také informace o výskytu těchto druhů jsou důležitým cílem Ptačí hodinky. Ornitologové zároveň upozorňují na to, že umístěním

krmítka na sebe každý bere zodpovědnost přikrmovat správně. Už nyní se mohou lidé připravovat na Ptačí hodinku prostřednictvím materiálů na ptačíhodinka.cz.

Většina účastníků programu Ptačí hodinka sčítá ptáky na svých krmítkách, sčítat je ovšem možné také na zahradě, na balkoně či jakémkoliv libovolném zvoleném místě. „V období od 5. do 7. ledna si vybereme takové místo, na kterém rádi strávíme hodinu pozorováním ptáků. Po dobu sčítání zůstáváme na vybraném místě – nesčítáme na procházce, abychom nezkrasili výsledky. Během této hodiny si zaznamenáváme vždy nejvyšší počet současně pozorovaných jedinců každého druhu,“ říká Eliška Konopáčová, koordinátorka Ptačí hodinky z ČSO.

Čím pestřejší prostředí ptákům nabídneme, tím více druhů můžeme pozorovat. „Krmítko je pouze jednou z možností, jak udělat okolí atraktivní pro ptáky. Pokud na stromě nebo pod ním necháte pár jablek, uděláte radost kosům a drozdům kvíčalám. Na semena bodláků, pcháčů a nezastřížených trvalek zase létají stehlíci a další pěnkavovití ptáci. Jeřabiny, šípky, hložinky, ptačí zob i plody břečťanu, přísavníku a brslenu, to je pochoutka pro mnoho druhů ptáků. Nažky jasanů a javorů si oblíbili hýli obecní a na žaludy rády chodí sojky. Vlašské ořechy jsou pak lákadlem pro strakapoudy či sýkory,“ vysvětluje Dita Hořáková z ČSO.

S přikrmováním ornitologové doporučují začít, když teploty klesnou k bodu mrazu. „Krmítko umístíme na klidné a dobře přehledné místo, nejlépe ve stínu a daleko od skleněných ploch – pokud to nelze, je potřeba skla [správně zabezpečit](#) před nárazy ptáků. Také dbáme na pravidelné čištění a odstraňování trusu a zbytků potravy. V krmítku můžeme ptákům nabídnout slunečnici, vlašské ořechy, oves, proso, pšenici a další obiloviny či luštěniny. Strakapoudy, brhlíky a sýkory potěší tuková směs umístěná do vhodného držáku,“ sděluje Hořáková.

Musíme mít ale na paměti, že umístěním krmítka na sebe bereme zodpovědnost a ptákům můžeme v případě nesprávného krmení paradoxně ublížit. „Ptáci jsou tu v těsném kontaktu a snadněji se mezi nimi šíří případné choroby jako je například trichomonóza, přezdívaná krmítková choroba. Pokud pořizujeme

nové krmítko, raději zvolíme několik menších než jedno veliké. Také dbáme na to, aby šlo snadno rozebrat a vyčistit a mělo stříšku či zásobník jako ochranu před vlhkostí. Vhodné krmítko brání míchání trusu, slin a zbytků. Pokud to naše krmítko nesplňuje, o to důležitější je pravidelné čištění," říká Hořáková. Více o tom na birdlife.cz/choroby.cz.

Díky spolupráci s desítkami tisíc dobrovolníků ornitologové získají velké množství dat o ptácích zimujících v Česku. „Je velmi důležité sčítat za každého počasí. S čím dál teplejšími zimami v Česku zimují druhy, které dříve odlétaly na jih. Jde například o holuby hřivnáče, rehky domácí, pěnice černohlavé či konipasý bílé. Tyto druhy sice nejsou typicky „krmítkové“, ale jelikož dle metodiky sčítáme i ptáky v okolí krmítka a ty přeletující, můžeme se s nimi během sčítání setkat. Informace o jejich pozorování během Ptačí hodinky jsou velmi cenná pro porozumění tomu, jak ptáci vlivem oteplování mění své migrační

chování,” sděluje Konopáčová.

Důležitá je také informace o tom, že ptáků jsme během Ptačí hodinky pozorovali málo nebo dokonce žádné. „I tyto výsledky – takzvaná negativní pozorování – mají ve výzkumu svou důležitost,” vysvětluje Konopáčová.

Ptačí hodinka je dlouhodobý program občanské vědy České společnosti ornitologické, pomocí kterého chtějí ornitologové zjistit více o chování ptáků přezimujících v České republice. Program je určený pro širokou veřejnost a je vhodný pro každého, i bez předchozích zkušeností se sčítáním ptáků. Výsledky uplynulých ročníků jsou k dispozici na webu ptaci.hodinka.cz/vysledky.

Tisková zpráva ČSO (redakčně kráceno)

Začíná hlasování v anketě Alej roku 2023. Vyberte si oblíbenou alej ze svého kraje a dejte ji svůj hlas

Do 13. ročníku ankety Alej roku, kterou pořádá organizace Arnika, bylo nominováno 83 alejí a stromořadí z celé ČR. V Jihočeském kraji o titul nejoblíbenější Alej roku 2023 soutěží devět alejí a jedno stromořadí.

Nejvíce alejí bylo nominováno z Královohradeckého a Zlínského kraje, ze kterých přišlo 11 nominací. Královohradecký kraj měl přitom v polovině října jen jednu nominaci a 10 dalších přišlo až v úplném závěru nominační fáze. Z Jihočeského kraje přišlo 10 nominací. Jako poslední, ve 23:58 poslední nominační den, byla nominována pražská [Alej legionářů](#).

Hlasování prostřednictvím jednoduchého formuláře odstartovalo 2. listopadu 2023 na [webu Alej roku](#). Hlasuje veřejnost a každý může dát jeden hlas. Hlasování skončí 25. ledna 2024. Výsledky, jednu

celorepublikovou vítězku a vítězku v každém kraji, vyhlásí Arnika na začátku února 2024. Paralelně probíhá fotosoutěž, kde nejkrásnější fotografie vyberou patroni ankety, např. kameraman přírody Lukáš Pich nebo herečka Petra Vojtková.

Poslechněte si videopozvánku pro hlasující od patronky soutěže, herečky Petry Vojtkové: <https://www.youtube.com/shorts/13luPPv58Ko>

Do ankety je v roce 2023 přihlášena celá škála alejí, od těch, které byly vysazeny poměrně nedávno, až po doslova staleté aleje, od alejí, které se pojí s nějakou historickou událostí, až po ty, které jsou zajímavé díky raritnímu druhu stromu.

“Srdečně všechny zvu, aby se zapojili do hlasování o nejoblíbenější Alej roku 2023. Děkuji všem nominujícím, že jim záleží na těchto místech s jedinečnými příběhy nejen stromů, ale také lidí, rodin, komunit a obcí. Také jim děkuji, že věnují alejím svůj čas a pečují o ně. 83 nominovaných alejí a každá je jiná. Prohlídněte si je, třeba tam najdete

stromořadí ze svého okolí, nebo se začtete do příběhu z druhého konce České republiky. Věřím, že to je poutavé čtení a nádherné fotografie vás ohromí. Můžete také pomoci lidem s propagací aleje, které hrozí zánik. Jsem si jistá, že anketa Alej roku je jeden ze způsobů, jak lze chránit aleje tím, že ukážeme, že o aleje máme zájem ve svém okolí, že jsou oblíbeným místem a že víme o jejich pozitivních funkcích,” vyzývá k hlasování koordinátorka ankety Denisa Hronová.

A pro jaké aleje můžete letos [hlasovat v Jihočeském kraji?](#)

- Alej podél Nežárky v Jindřichově Hradci
- Aleje našich dětí v Hatíně a ve Stajce
- Katalpové stromořadí v Týně nad Vltavou
- Sakurová alej k ZŠ Velesín
- Lipová hraběcí alej
- Alej u zámku Blatná
- Kaštanová alej na Mýtince
- Březová alej Artolec
- Platanová alej u pivovaru v Protivíně
- Javorová alej u Radenína

Cílem ankety Alej roku je zvýšit zájem lidí o aleje a stromořadí, které patří ke zdravé a fungující krajině. Motivujeme lidi, aby se zajímali o vzrostlé stromy, protože jsou důležitou součástí našeho prostředí, přinášejí užitek lidem a pro přírodu mají také mnoho významných funkcí.

Např. nám pomáhají tím, že omezují hluk ze silnice nebo odnos zeminy z polí. Řidičům také usnadňují orientaci v noci nebo za deště. Naše země je protkána tisíci kilometry silnic, silniček, polních cest a většinu z nich lemují stromořadí. V součtu už to má značný pozitivní vliv na přírodu. Stromy jsou domovem desítek, někdy i stovek, druhů živočichů. Někteří z nich je využívají při migraci mezi vhodnými biotopy nebo jako loviště. Zapojením do ankety nám pomáháte šířit povědomí o významu alejí a stromořadí v české krajině. Hledejte s námi nejkrásnější vzroslá stromořadí, upozorněte na ty, kterým hrozí zánik, a představte nám mladé aleje, které jste sami nebo společně vysadili.

Tisková zpráva Arniky

Vybrali jsme pro vás ze 400 různých tipů na výlety po Jihočeském kraji, které všechny najdete v databázi Envirooskop na webu www.envirooskop.cz. Jeho zpracovatelem je jihočeská Krajská síť environmentálních center KRASEC.

Bolíkovské železářny (lat: 49.0446, lon: 15.363)

Pátřejte po stopách dávné činnosti tehdejších obyvatel údolí malebného potoka nad Dolním Bolíkovem.

Stopy těžby a zpracování železné rudy se v krajině dobře hledají, zejména v zimě. Ve zdejší oblasti narazíte na terasy zarostlé v lesích, zbytky vysokých pecí nebo vodních náhonů. Železářskou huť v Dolním Bolíkově založil v roce 1810 majitel rudoleckého panství hrabě Razumovský. K huti vybavené vysokou dřevouhelnou pecí patřily hamry na Bílkovském potoce a také v blízké Lipnici a Dolním Radíkově. Vyráběné kotle, hrnce, desky a ozdobné kříže byly pro svou kvalitu prodávány až v Praze, Vídni a Štýrském Hradci. V roce 1878 vzhledem k sílící konkurenci pec zanikla.

V lokalitě bývalých železáren, ale i jinde v kraji zůstaly dodnes patrné stopy po dávné výrobě – modro-tyrkysově kamínky, což jsou úlomky strusky z pecí. V lokalitě Bolíkovských železáren je jich vidět nejvíce na březích potoka, jinde je struska použita jako výsypka cest, nebo dekorativní obklad například výklenků svatých v kostele Sv. Ducha u Slavonic. Také mnohé kříže na místních hřbitovech pochází z výroby dávně zaniklých železáren. Ukázky litinových výrobků z Bolíkovských železáren jsou uloženy v muzeích v Dačicích a Telči.

Časová náročnost: 1 hodina

Dostupnost: Bolíkovské železářny jsou dostupné od železnice, autobusu /stanice Dolní Bolíkov). Autem je možné dojet na kraj lesa, dále po Graselově stezce (Bolíkov - Český Rudolec) cca 2 km pěšky. K lokalitě vede udržovaná lesní cesta.

Odkaz na lokalitu na stránce Envirooskopu najdete zde: <http://www.envirooskop.cz/?bolikovske-zelezarny>

Vybrala pro vás Romana Panská

Envirooskop je podpořen Jihočeským krajem.

Ptačí hodinka 5.–7. ledna

A kdo přiletí na
vaše krmítko?

ptacihodinka.cz

Partneři:

plastia

Zelená domácnost
S VÁMI POKYNUJEME PŘÍRODU

Zahrada

Venkov & styl

PTAČÍ HODINKA 5.–7. LEDNA 2024

ptacihodinka.cz

Zpravodaj Ďáblík pro své členy a přátele vydává:

Calla – Sdružení pro záchranu prostředí

Naše adresa: Fráni Šrámka 35, 370 01 České Budějovice

Telefony: 384 971 930, 387 311 381 • **Fax:** 384 971 939

E-mail: calla@calla.cz • **Internet:** <http://www.calla.cz> • Calla je také na [Facebooku](#)

Naše konto: 3202800544 / 0600 GE Money Bank, pob. České Budějovice

IČO: 62536761

Články do dalšího čísla posílejte do 14. 12. 2023 na edvard.sequens@calla.cz.

Databázi odběratelů spravuje Romana Panská. Chcete-li se přihlásit k pravidelnému odběru Ďáblíka, pište na romana.panska@calla.cz. Nechcete-li naopak dostávat tento zpravodaj, napište nám a my Vás vymažeme z adresáře. Všechna starší čísla občasníku Ďáblík najdete na webových stránkách Cally.

Líbil se Vám Ďáblík? Pomozte nám s jeho šířením!

Pošlete ho svým přátelům s nabídkou na pravidelný odběr do e-mailové schránky.

Můžete nám také přispět na vydávání.

Použijte číslo účtu 3202800544 / 0600 a variabilní symbol: 111.

Děkujeme!